

Jogtudatosság a felvidéki magyar egyetemisták körében

A kutatás eredményei alapján a felvidéki magyar egyetemisták körében erős és tudatos magyar identitás rajzolódik ki, amelyet ugyanakkor jelentős nyelvi, intézményi és társadalmi kihívások kísérnek. A válaszadók többsége országos szinten konfliktusosnak látja a szlovákok és a magyarok viszonyát, míg helyi, települési szinten már inkább az együttműködés tapasztalata dominál. Ez arra utal, hogy a mindennapi együttélés szintjén a két közösség kapcsolata jóval pragmatikusabb és kiegyensúlyozottabb, mint ahogyan azt az országos politikai és médiadiskurzus alapján érzékelik. A hallgatók társadalmi kapcsolatai ugyanakkor erősen etnikailag homogének: túlnyomó többségük főként magyar közegben mozog, ami részben a korlátozott szlovák nyelvtudással magyarázható. Bár a válaszadók többsége képes kommunikálni szlovákul, csak viszonylag szűk réteg érzi magát magabiztos nyelvhasználónak. A közéleti és politikai aktivitás tekintetében a fiatalok inkább az alacsonyabb kockázatú, személytelenebb részvételi formákat részesítik előnyben. A petíciók aláírása és az online véleménynyilvánítás elterjedt, míg a tüntetéseken vagy bojkottokban való részvétel ritkább. Politikai tájékozódásuk elsősorban családi és baráti beszélgetésekre, illetve magyar nyelvű elektronikus médiára épül, miközben a szlovák nyelvű sajtó követése jóval alacsonyabb intenzitású. A felvidéki magyarság problémáinak megoldását a legtöbben Pozsonyhoz, illetve regionális szinthez kötik, míg Budapest szerepét kifejezetten korlátozottnak látják. Ez arra utal, hogy a hallgatók a közösség jövőjét elsősorban szlovákiai politikai és intézményi keretek között képzelik el. A választási részvételi hajlandóság viszonylag magas, és a válaszadók többsége magyar pártokat támogatna. Döntéseikben elsősorban a korrupcióellenesség és az érdekérvényesítő képesség számít meghatározó tényezőnek, míg a családi politikai hagyomány vagy a magyar kormány támogatása jóval kisebb szerepet játszik.

A kutatás különösen erős identitástudatot mutatott ki a népszámlálási önbesorolás kérdésében. A hallgatók döntő többsége fontosnak tartja a magyar nemzetiség vállalását, mivel azt a közösségi jogok és a politikai súly megőrzésének alapvető eszközének tekinti. A közösség szempontjából legfontosabb ügyek között az anyanyelvi oktatás, a nyelvi jogok gyakorlati biztosítása, a munkahelyteremtés és a gazdasági problémák kezelése szerepelnek. Emellett jelentős támogatottság övezi a hagyományörzést, az elvándorlás mérséklését és az önkormányzatiság kérdését is.

Az anyanyelvhasználati jogokkal kapcsolatban markáns kettősség figyelhető meg. Elvi szinten a hallgatók szinte egyöntetűen fontosnak tartják a magyar nyelvű ügyintézés lehetőségét, a gyakorlatban azonban sokan áttérnek a szlovák nyelv használatára, különösen írásos ügyintézés során. Ennek fő oka a magyarul beszélő ügyintézők hiánya, a nyelvi jogokkal kapcsolatos információhiány, valamint az a tapasztalat vagy feltételezés, hogy szlovákul gyorsabb és hatékonyabb az ügyintézés. A válaszok alapján a jogtudatosság korlátozott: jogsértés esetén a többség inkább alkalmazkodik, és nem él panasztételi lehetőséggel.

Az autonómia kérdésében a válaszadók egyértelműen pozitív álláspontot képviselnek. A kulturális autonómiát szinte teljes konszenzus övezi, de a területi autonómiát is jelentős többség támogatja. A hallgatók az önrendelkezést elsősorban az anyanyelvi oktatás, a nyelvhasználat, a

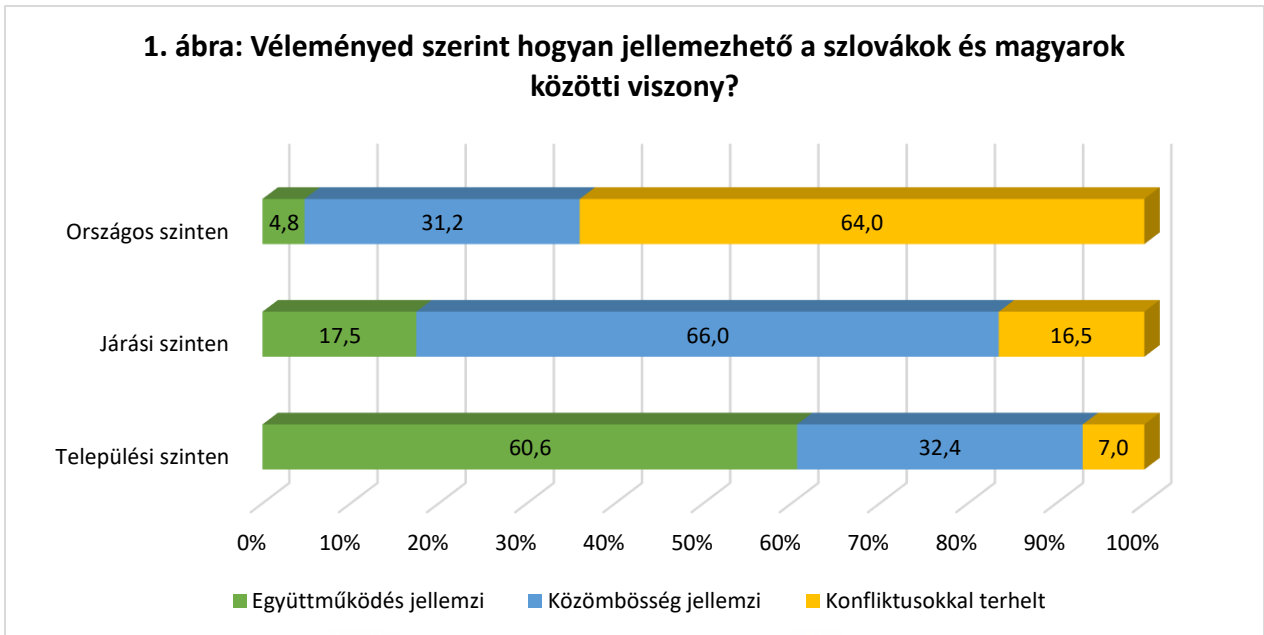
helyi gazdasági fejlődés és a szülőföldön való boldogulás eszközének tekintik, nem pedig konfliktusforrásnak. A decentralizáció iránti igény szintén erősen jelen van: a válaszadók szerint a helyi közösségek és vezetők jobban ismerik saját problémáikat, ezért több döntést kellene helyi szinten meghozni.

Összességében a kutatás egy olyan fiatal felvidéki magyar generáció képét mutatja, amely identitásában erős és közösségi kérdések iránt érzékeny, ugyanakkor a mindennapi gyakorlatban gyakran pragmatikusan alkalmazkodik a szlovák többségi intézményi környezethez. A közösség hosszú távú megmaradása szempontjából a kutatás alapján kulcsfontosságú tényezőnek tűnik az anyanyelvi oktatás megerősítése, a nyelvi jogok tényleges érvényesítése, a gazdasági perspektívák javítása és a hatékony politikai érdekképviselet biztosítása.

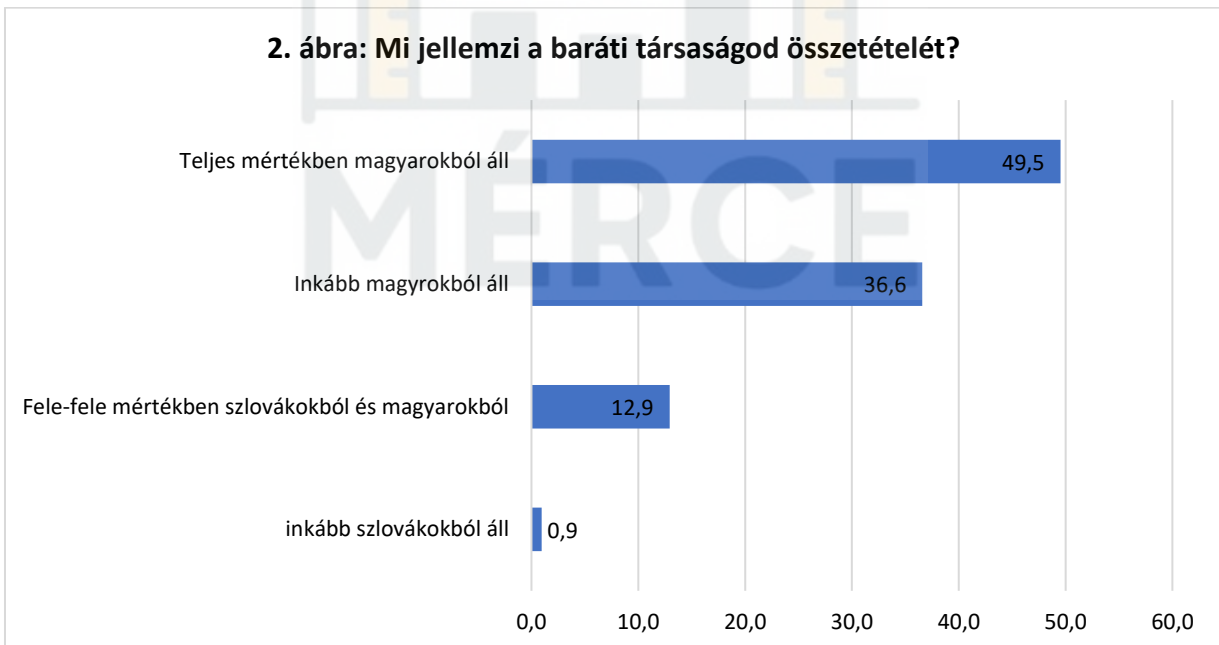
A szlovák nemzethez és a szlovák nyelvhez való viszonyulás

A többségi nemzethez és a szlovák nyelvhez való viszonyt három kérdéssel vizsgáltuk. Egyrészt rákérdeztünk, hogy milyennek látják a válaszadók a szlovákok és a magyarok viszonyát az országban, járási, illetve települési szinten. Másrészt rákérdeztünk a baráti társasága etnikai összetételére, valamint megkértük, hogy értékelje saját államnyelvtudását.

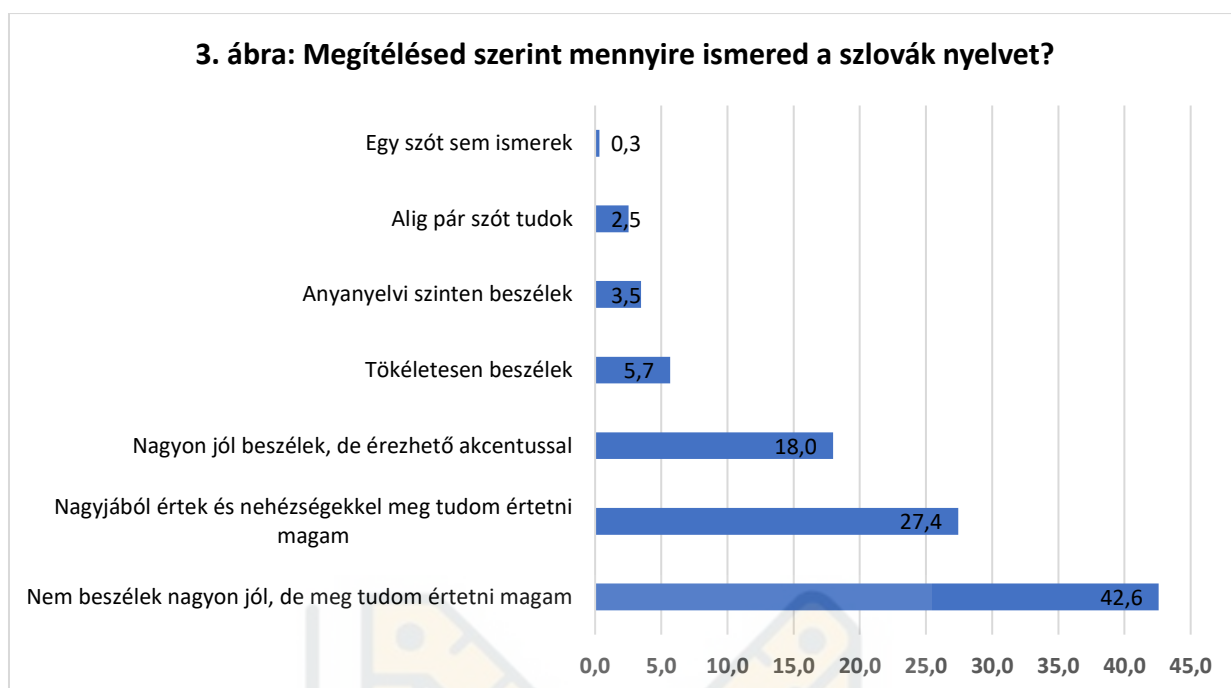
A szlovákok és a magyarok viszonyát Szlovákiában a válaszadó egyetemisták közel kétharmada konfliktusosnak véli (64%), és alig 5%-uk gondolja úgy, hogy országos szinten jelen van az együttműködés, további 31% pedig kölcsönös érdektelenségről számolt be. Ezzel szemben a mind járási szinten, mind települési szinten pozitívabbnak ítélik meg a két nemzet együttélését. Ugyanakkor még itt is jelentős eltérést tapasztalunk: települési szinten a válaszadók 60%-a együttműködést tapasztal, mindössze 7%-uk beszélt konfliktusos viszonyról. Járási szinten a válaszadók kétharmada közömbösséget tapasztal és nagyságrendileg ugyanannyian gondolják azt, hogy a szlovák–magyar viszonyt konfliktusok jellemzik, mint amennyien együttműködésről számoltak be (16–17%) (1. ábra).

Az általunk megkérdezett felvidéki magyar egyetemisták inkább a magyarok társaságát keresik, bő 85%-nak ugyanis teljes mértékben vagy túlnyomórészt magyarokból áll a baráti társasága. A megkérdezettek 13%-a mondta azt, hogy barátai közt fele-fele arányban vannak a szlovák és a magyar nemzetiségűek, és mindössze 1%-uk mondta azt, hogy barátaink zöme szlovák (2. ábra).

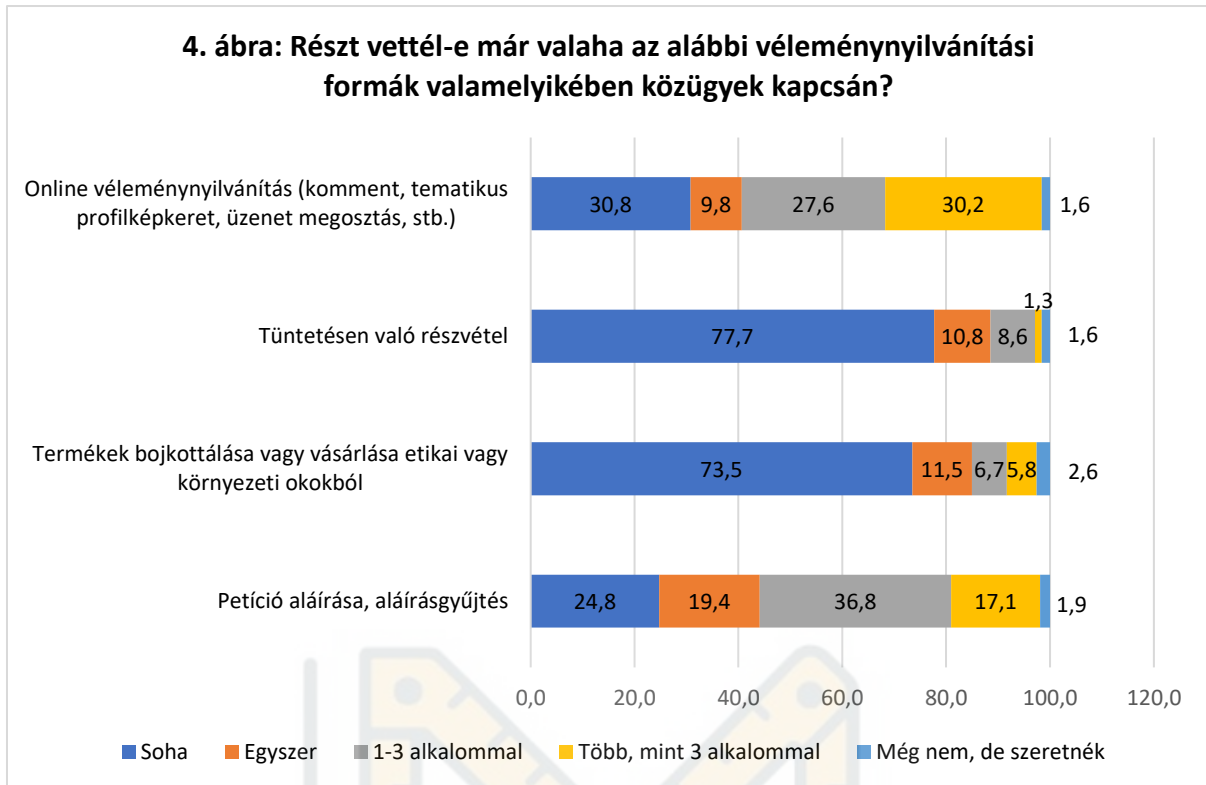
A szlovák társaság mellőzésének egyik oka a szlovák nyelvtudás alacsony szintje lehet. A megkérdezettek mindössze 27%-a gondolja úgy magáról, hogy jól beszél szlovákul (3,5% beszél anyanyelvi szinten szlovákul, 5,7% tökéletesen, 18% jól, de érezhető akcentussal), 27,4% nagyjából ért szlovákul és az esetek többségében meg tudja értetni magát, 42,6% pedig nem beszél jól, de meg tudja értetni magát (3. ábra).

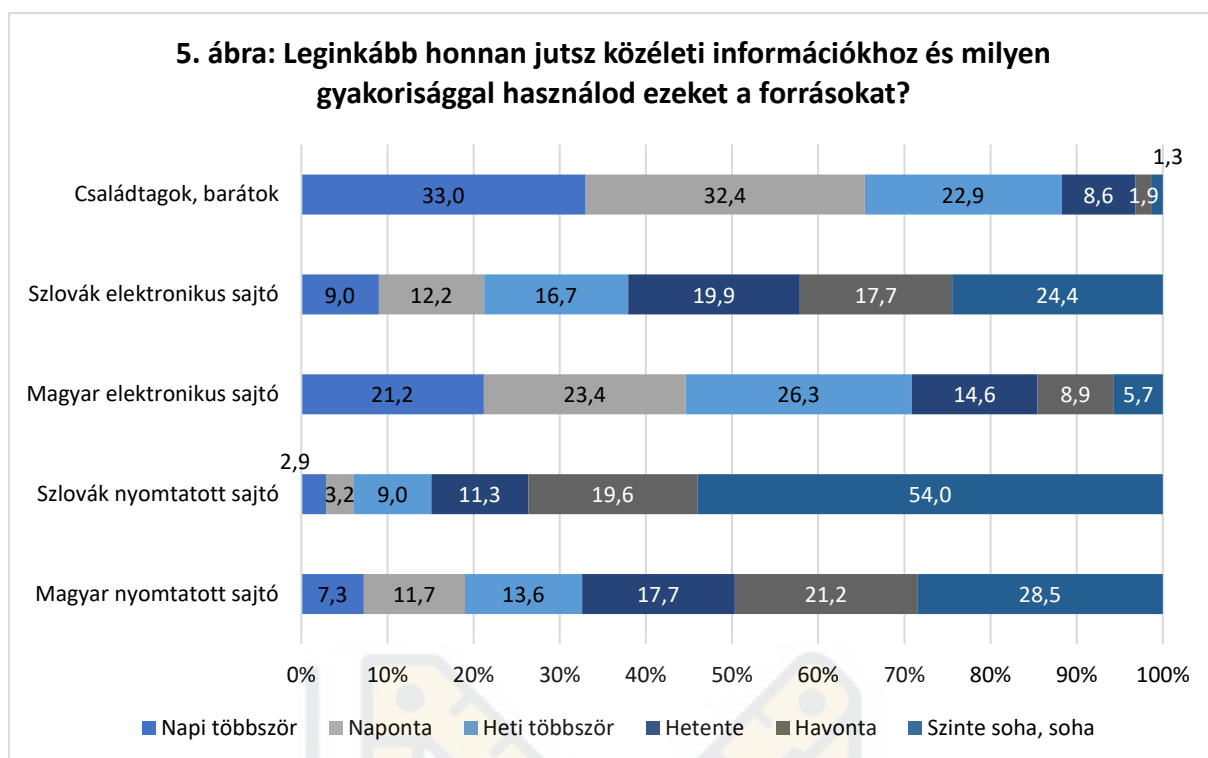
Közéleti, politikai részvétel

A közéleti és politikai részvétellel kapcsolatban hat kérdést tettünk fel: rákérdeztünk, hogy milyen véleménynyilvánítási formákon vettek részt a megkérdezettek, valamint arra, hogy milyen forrásokból informálódnak. Emellett azt is megvizsgáltuk, hogy melyik az a szint, ahol szerintük a magyarság ügyeit a leghatékonyabban képviselhetők, illetve, hogy részt vettek, valamint részt vennének-e választásokon.

A különböző véleménynyilvánítási típusok közül a hallgatók inkább a személytelenebb formákat kedvelik: 73%-uk írt alá élete során legalább egyszer petíciót vagy gyűjtött aláírást valamilyen ügy érdekében, és 68%-uk osztotta meg véleményét valamilyen online felületen. A megkérdezettek közel 80%-a még soha sem vett részt felvonuláson, vagy tüntetésen, 74%-uk pedig még soha nem bojkottált valamilyen terméket etikai vagy környezeti okokból (4. ábra).

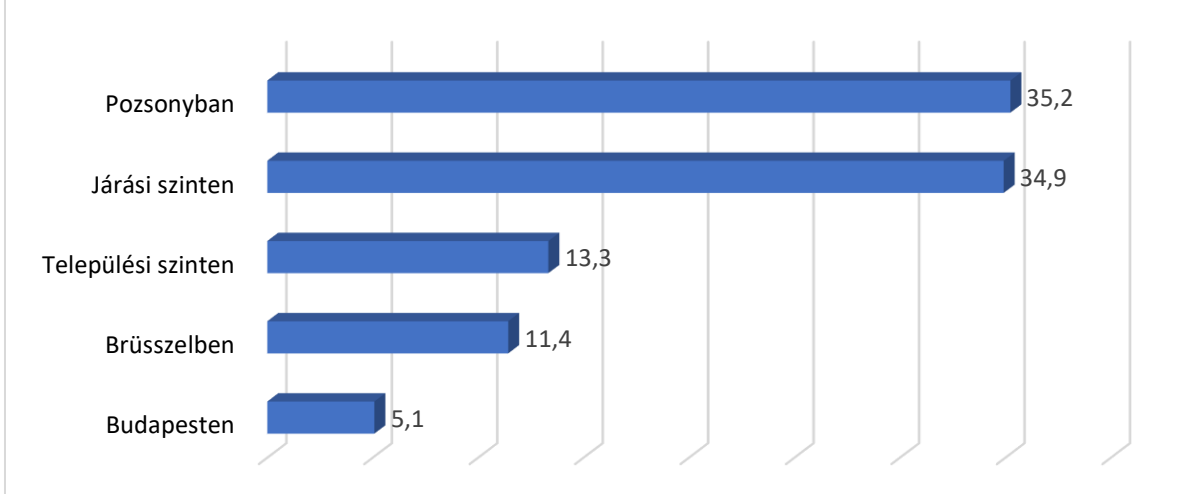

A megkérdezettek 66%-a naponta legalább egyszer a családtagjaitól és/vagy a barátaitól hall a közélettel kapcsolatos kérdésekről, illetve beszélget velük a közügyekről. A magyar elektronikus sajtót a megkérdezettek 45%-a követi napi szinten, a szlovákokat 21%-uk. Az egyetemisták a nyomtatott sajtótermékek iránt alacsony érdeklődést mutatnak: közel minden negyedik megkérdezett egyáltalán nem olvas magyar nyelvű nyomtatott sajtóterméket, minden második válaszadó pedig soha, vagy szinte sosem vesz kézbe szlovák nyelvű újságot. A nyomtatott lapokat napi szinten követők aránya ennek megfelelően alacsony: hagyományos magyar nyelvű sajtóterméket a megkérdezettek 19%-a olvas napi szinten, szlovákokat pedig mindössze 6%-uk (5. ábra).

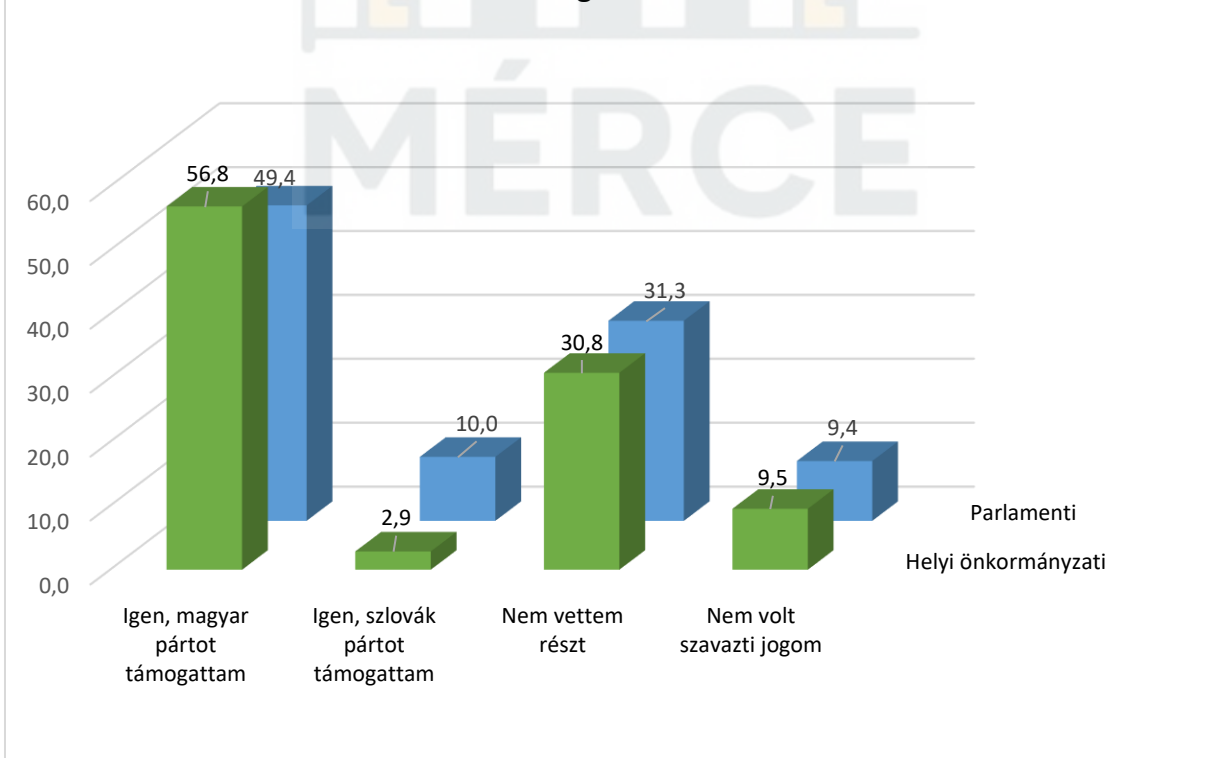
A kérdőívben rákérdeztünk arra, hogy melyik szinten lehet leghatékonyabban megoldani a felvidéki magyar közösség legfontosabb ügyeit. A válaszadóknak választaniuk kellett, hogy szerintük a települési, vagy a járási szint, illetve a szlovák főváros, esetleg Budapest, vagy Brüsszel a legmegfelelőbb terep a felvidéki magyarság legfontosabb ügyeinek a megoldására. A válaszadók bő harmada (35,2%) szerint Pozsonyban kell a szlovákiai magyarság ügyeit megoldani. Itt jegyezzük meg, hogy a felvidéki magyarságnak 2020 februárja óta nincs parlamenti képvisellete, ezzel a politikai érdekérvényesítő képessége alacsonyabb, mint a rendszerváltás óta bármikor. Közel ugyanennyien (34,9%) vannak, akik szerint járási szinten kéne kezelni a felvidéki magyarok ügyeit. Települési szinten a válaszadók 13,3%-a szerint lehet megoldani a magyar közösség legfontosabb ügyeit, és majdnem ugyanilyen arányt képviselnek azok, akik szerint ennek leghatékonyabb terepe az EU, pontosabban Brüsszel (11,4%). Mindössze a válaszadók 5%-a mondta azt, hogy Budapesten lehet megoldani a felvidéki magyarság problémáit, vagyis az anyaországot, illetve az anyaországi nemzetpolitikát nem tekintik a szlovákiai magyarokat érintő ügyek hatékony megoldást nyújtó terepének (6. ábra).

6. ábra: A szlovákiai magyarság legfontosabb ügyeit véleményed szerint hol lehetne a leghatékonyabban megoldani?

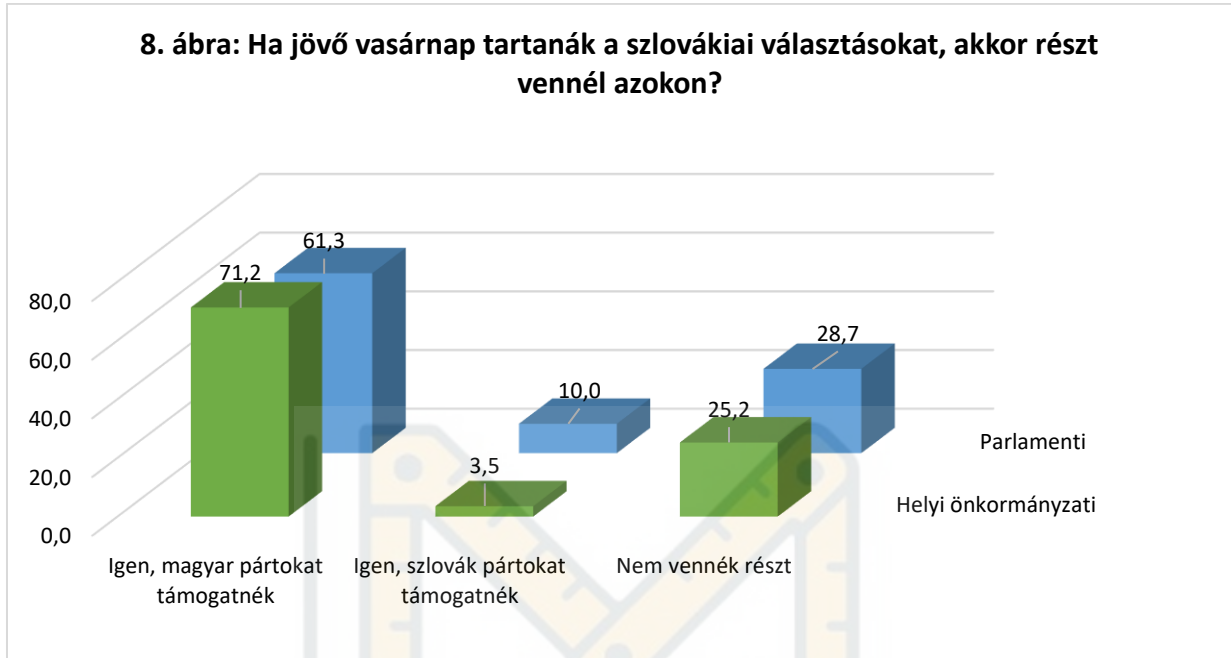

A legutóbbi szlovákiai parlamenti és helyi önkormányzati választásokon a válaszadók 60%-a vett részt, ami megfelel a szlovákiai magyarok tényleges választási részvételének. A fiatalok jellemzően magyar pártokat támogattak, az összes megkérdezett 10%-a szavazott szlovák pártra a parlamenti, 3%-a pedig a helyhatósági választásokon. A válaszadók 10%-ának még nem volt szavazati joga a legutóbbi választásokon, közel harmaduk pedig nem kívánt részt venni egyik választáson sem (7. ábra).

7. ábra: Voltál-e szavazni a legutóbbi szlovákiai választásokon?

Amennyiben a jövőbeli választási preferenciát vizsgáljuk, hasonló kép tárul elénk. A válaszadók mintegy háromnegyede szándékozik részt venni a választásokon és 10 százalékuk szavazna szlovák pártokra a parlamenti választásokon. Közel 30%-uk nem venne részt a parlamenti, 25%-uk pedig a helyhatósági választásokon (8. ábra).

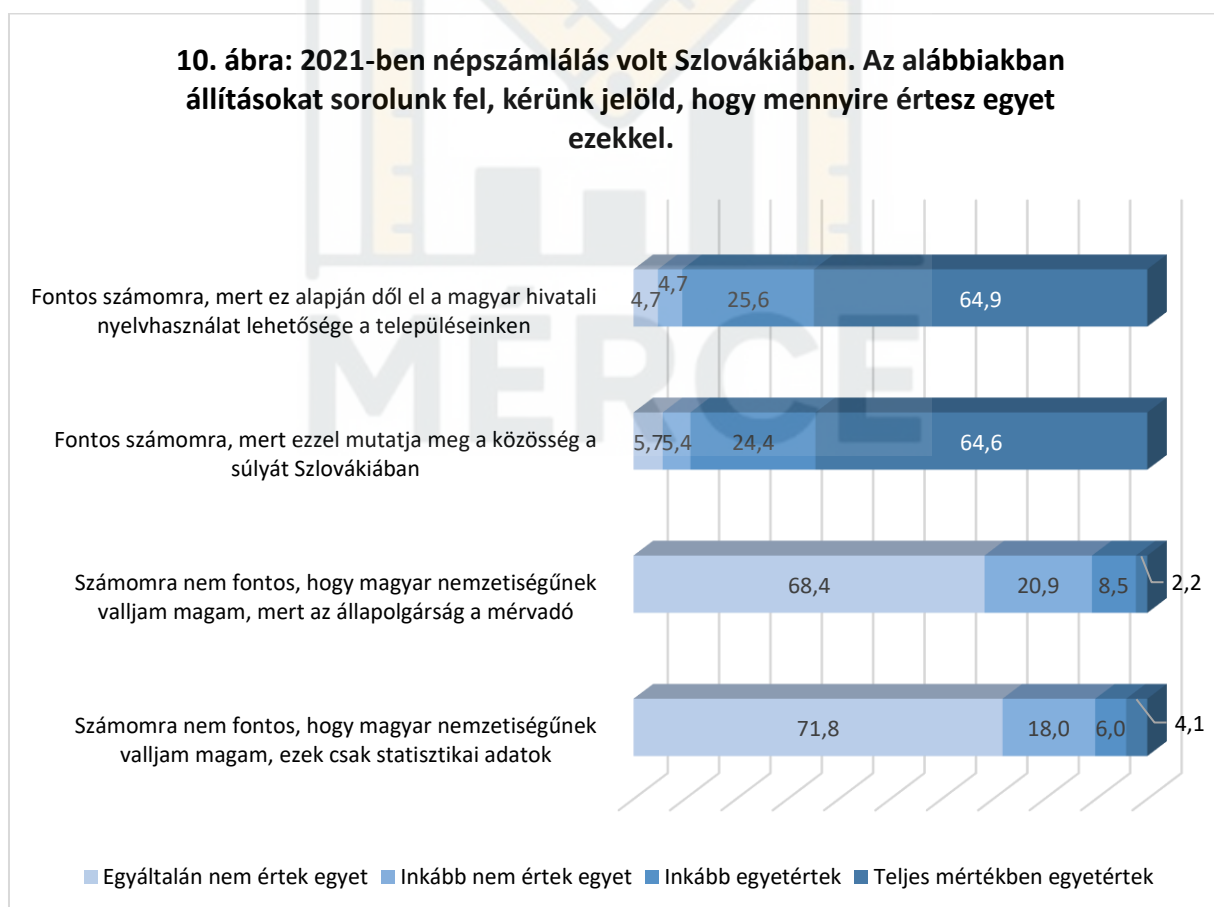
A választások kapcsán rákérdeztünk arra is, hogy a szavazás során mely tényezők befolyásolják a hallgatókat a döntésben. A kapott válaszokat egytől négyig terjedő skálán jelenítjük meg, ahol az egyes érték „egyáltalán nem fontos”, a négy pedig „nagyon fontos” jelentéssel bír. A családi hagyomány, illetve a mindenkori magyar kormány támogatása a felsoroltak közül kisebb jelentőséggel bír. Ezenél lényegesen fontosabb, hogy a választott párt, vagy politikus korrupcióellenes legyen és erős érdekérvényesítő képességgel rendelkezzen (9. ábra).

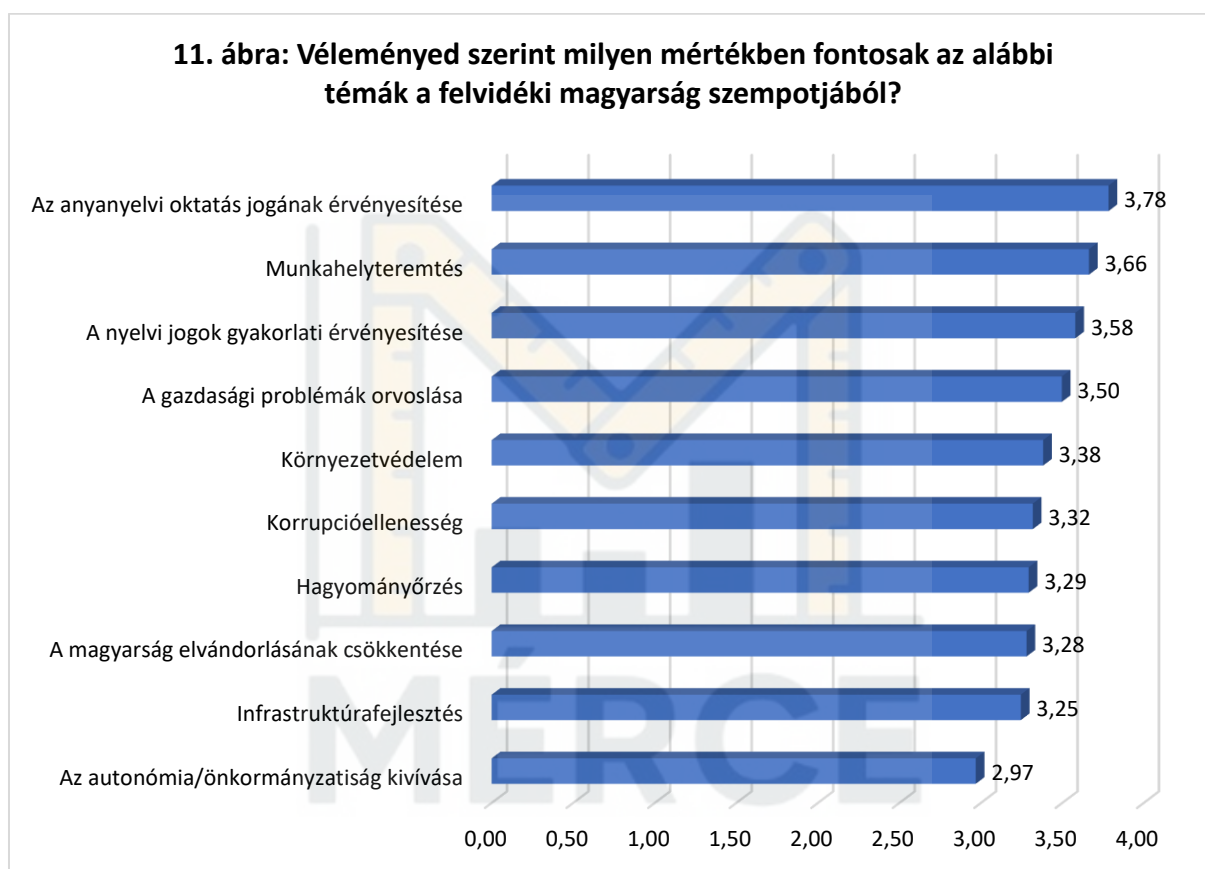
Politikai és közéleti témák iránti érdeklődés

A politikai és közéleti témákban való jártasságot négy kérdés segítségével próbáltuk mérni. Megkérdeztük, hogy mennyire értenek egyet, valamint mennyire tartanak fontosnak a válaszadók bizonyos közéleti kérdéseket, illetve hogy milyen mértékben hallottak egyes, a magyar sajtóban jelentős teret kapó eseményekről. Emellett megkértük a válaszadóinkat arra is, hogy becsüljék meg a szlovákiai magyarok arányát.

A válaszadók körében szinte teljes egyetértés van arra vonatkozóan, hogy a népszámláláson fontos a magyar nemzetiség megjelölése az erre adott mindkét magyarázat tekintetében. A válaszadó egyetemi hallgatók 89%-a gondolja úgy, hogy a magyar nemzetiség felvállalásával tudja a közösség megmutatni a súlyát az országban, 91%-uk pedig úgy gondolja, hogy ez alapján dől el a magyar hivatali nyelvhasználat lehetősége a településen. Ezzel szemben a válaszadók 90%-a elutasítja mindkét olyan kijelentést, amelyek a magyar nemzetiség megvallásának kisebb fontosságát jelentik. A „számomra nem fontos, hogy magyar nemzetiségűnek valljam magam, ezek csak statisztikai adatok”, illetve a „számomra nem fontos, hogy magyar nemzetiségűnek valljam magam, mert az állampolgárság a mérvadó” kijelentésekkel a válaszadók 10–10%-a értett egyet (10. ábra).

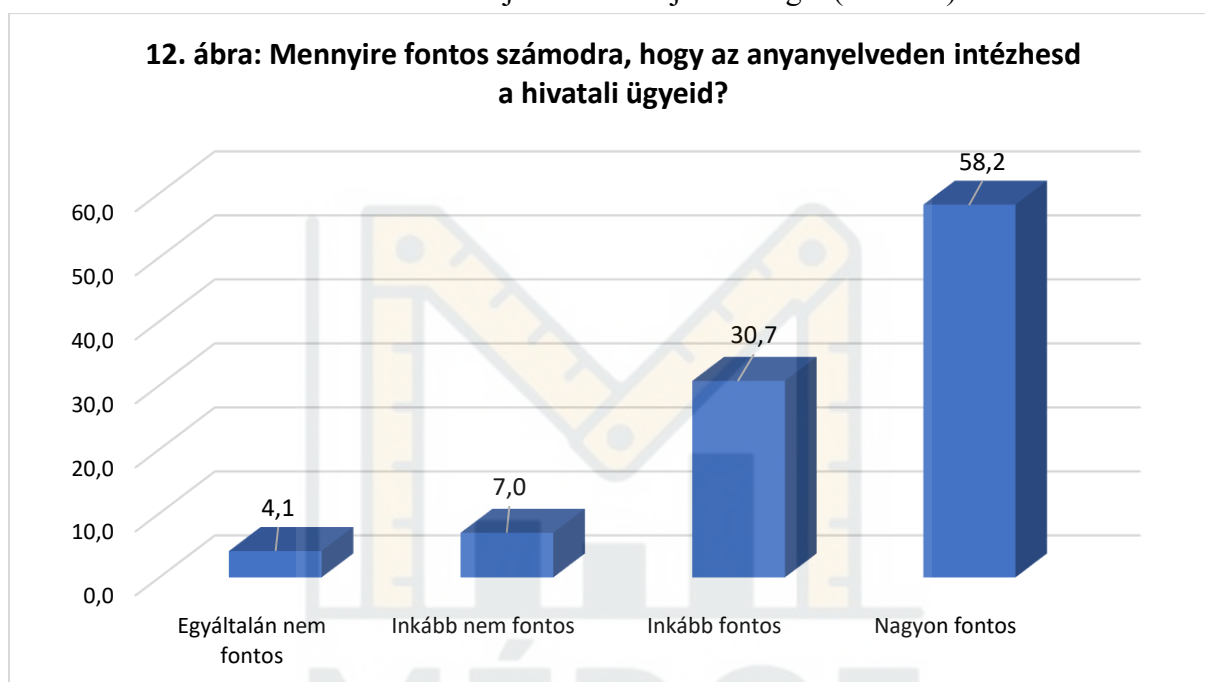

A kérdőívben rákérdeztünk arra is, hogy milyen mértékben tartanak fontosak egyes témákat a felvidéki magyarság szempontjából. A kapott válaszokat egytől négyig terjedő skálán jelenítjük meg, ahol az egyes érték „egyáltalán nem fontos”, a négy pedig „nagyon fontos” jelentéssel bír. A válaszok alapján a következő fontossági sorrend alakul ki: az anyanyelvi oktatás jogának érvényesítése, a munkahelyteremtés, a nyelvi jogok gyakorlati érvényesítése, a gazdasági problémák orvoslása, a környezetvédelem, a korrupcióellenesség, a hagyományőrzés (85%), a magyarság elvándorlásának csökkentése, az infrastruktúrafejlesztés és az önkormányzatiság kivívása (11. ábra). Az utóbbi kapcsán fontos kiemelnünk, hogy a válaszadók 75%-a fontosnak, vagy nagyon fontosnak tartja az autonómia/önkormányzatiság kivívását.

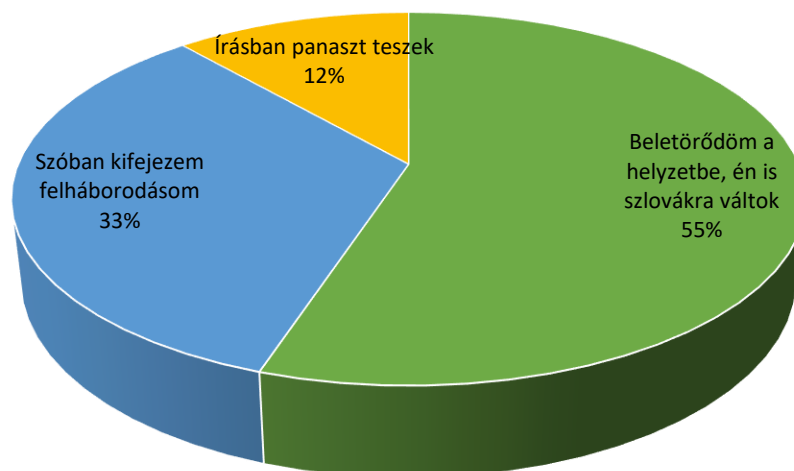
Az anyanyelvhasználati jogokkal kapcsolatos attitűdök

A kutatás egyik központi kérdése az anyanyelvhasználati jogokkal szembeni attitűdre vonatkozott. Ezzel kapcsolatban négy kérdést tettünk fel. Egyrészt megkérdeztük, hogy mennyire tartják a válaszadók fontosnak az anyanyelvi ügyintézését, másrészt, arra voltunk kíváncsiak, hogy a nyelvhasználati jogok be nem tartása esetén hogyan reagálnának a diákok a jogsértésekre. Az utolsó két kérdés a válaszadók anyanyelvhasználati szokásaira vonatkozott. A megkérdezett egyetemisták körében egyetértés van abban, hogy fontos a hivatali ügyek anyanyelven való intézésének lehetősége: 58% nagyon fontosnak, 31% inkább fontosnak tartja, és mindössze a maradék 11% nem tulajdonít ennek jelentőséget (12. ábra).

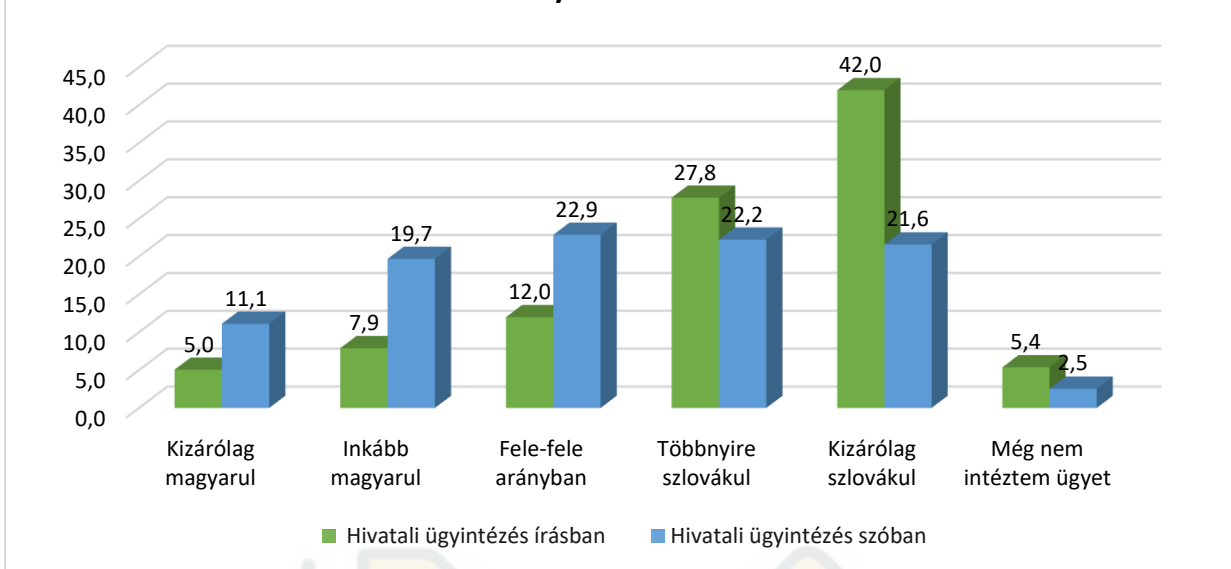
A jogtudatosság egyik fontos eleme, hogy mit tenne az egyén, ha jogai sérülnek. Abban az esetben, ha joguk lenne magyar ügyintézésre egy hivatalban, de ezt nem biztosítják számukra, a hallgatók több mint fele (55%) beletörődne a helyzetbe, és szlovákra váltana, a többiek pedig valamilyen formában kifejeznék elégedetlenségüket: 33% szóban, 12% írásban tenne panaszt (13. ábra).

13. ábra: Ha tudod, hogy jogod lenne a magyar nyelvű ügyintézésre egy hivatalban, de ezt nem biztosítják számodra, hogyan reagálsz?

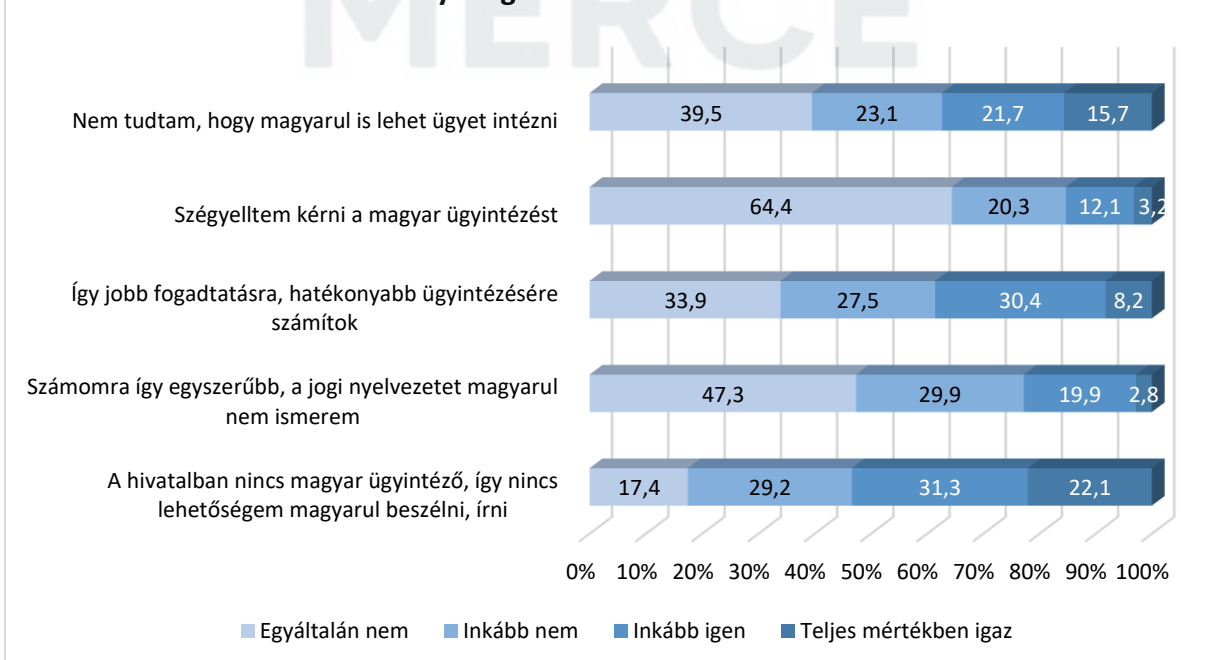
Amennyiben a tényleges nyelvhasználati szokásokat nézzük, az eredmények alapján elmondható, hogy azok esetében is, akik úgy gondolják, hogy tiltakoznának, ez a tiltakozás csak elméleti síkon marad, hiszen amikor valóban ügyintézésre kerül sor, a válaszadók beletörődnek a helyzetbe, és zömmel a szlovák nyelvet használják. A legutóbbi hivatalos szóbeli ügyintézés során ugyanis csak 31% használta kizárólag vagy inkább az anyanyelvét, 23% fele-fele arányban magyarul és szlovákul, 44% inkább vagy kizárólag szlovákul beszélt. Az írásos ügyintézés esetén még rosszabb a helyzet, hiszen mindössze 13% próbálkozott kizárólag, vagy inkább magyarul, 12% fele-fele arányban magyarul és szlovákul, 63% pedig inkább vagy kizárólag szlovákul. A magyar nyelvű hivatali ügyintézés alacsony aránya azért is lesújtó adat, mert a válaszadók 85%-a olyan településen intézte hivatali ügyeit, ahol a kisebbségi nyelvhasználati törvény értelmében lehetőség van az anyanyelven történő ügyintézésre (14. ábra).

14. ábra: A legutóbbi hivatali ügyintézésedkor mi jellemezte a szóbeli és írásbeli nyelvhasználatodat?

A szlovák nyelvhasználat okának főleg a magyarul tudó ügyintéző hiányát említették (53%), de az okok között megjelent az informáltság hiánya (nem tudta, hogy magyarul is intézheti az ügyeit – 38%), vagy a magyar nyelvű ügyintézésben vetett alacsony bizalom (hatékonyabb ügyintézésre számít, ha a szlovákot használja – 39%). A hallgatók 23%-a mondta azt, hogy a szlovák nyelvű hivatali ügyintézés számára egyszerűbb, mert a magyar jogi/hivatali terminológiát nem ismeri. 15% mondta azt, hogy inkább, vagy teljes mértékben azért használta a szlovákot, mert szégyellte kérni a magyar nyelvű ügyintézését (15. ábra).

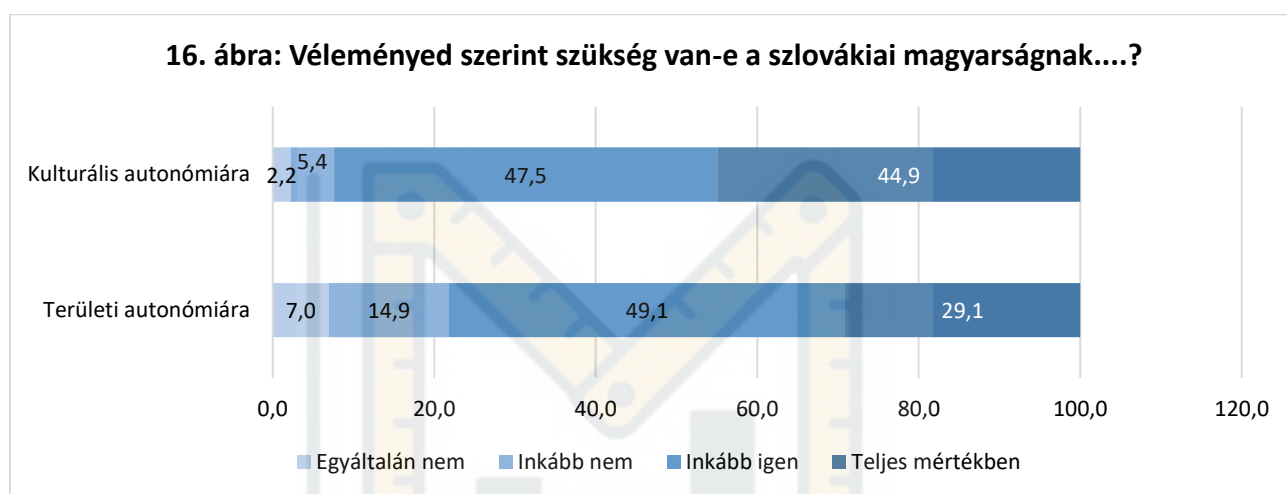
15. ábra: Ha inkább vagy kizárólag szlovákul beszéltél az ügyintézéskor, mennyire igazak rád az alábbi állítások?

Az önrendelkezési jog megítélése

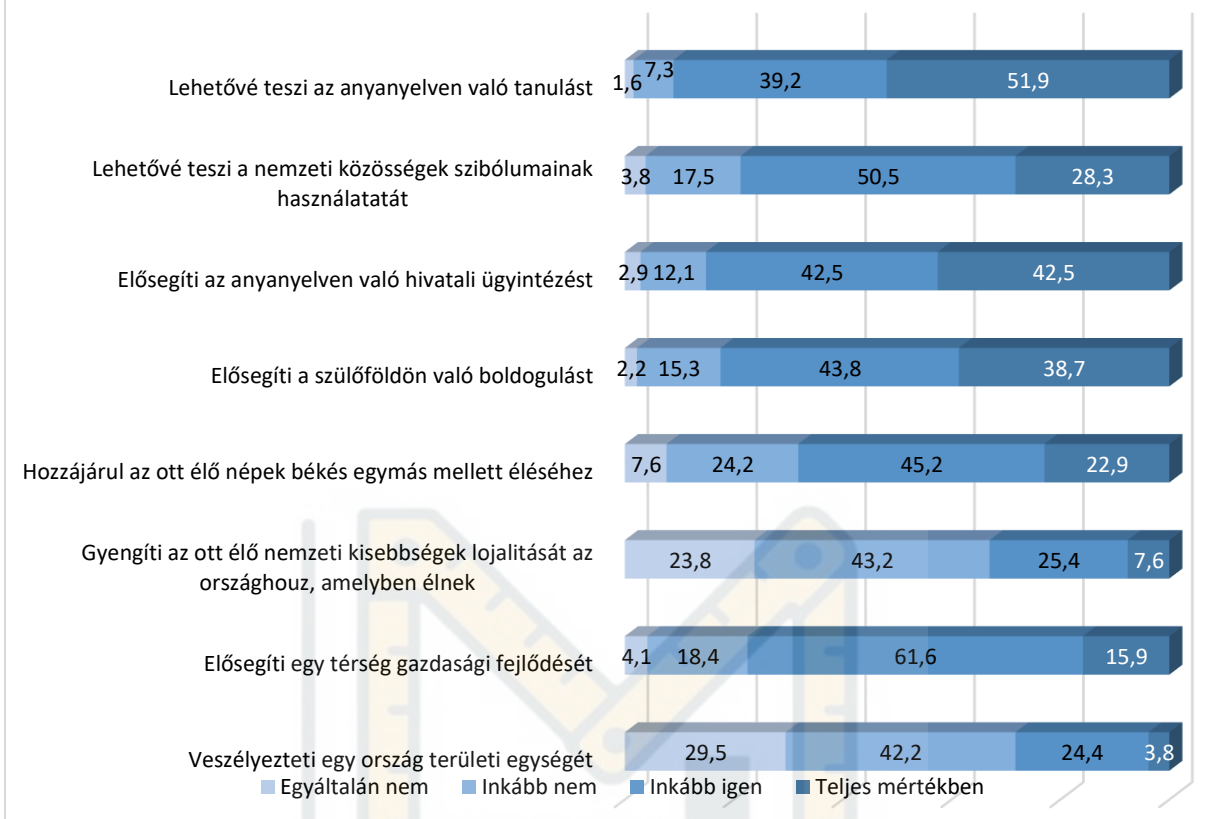
Az ötödik kérdéskörnél az egyetemi hallgatók autonómiával kapcsolatos vélekedésére voltunk kíváncsiak. A témát három kérdés segítségével vizsgáltuk. Az első a különböző autonómiaformák támogatottságára, a második és a harmadik pedig az autonómiával kapcsolatos hiedelmekkel és jellemzőkkel való egyetértésre fókuszált.

A válaszadók összességében támogatnák az autonómia kulturális és területi formáját is, bár az utóbbival kapcsolatosan jobban megoszlanak a vélemények. A válaszadók körében konszenzus van a kulturális autonómia támogatottsága tekintetében (92,5%) és túlnyomó többségük (78%) a területi autonómiát is szükségesnek gondolja (16. ábra).

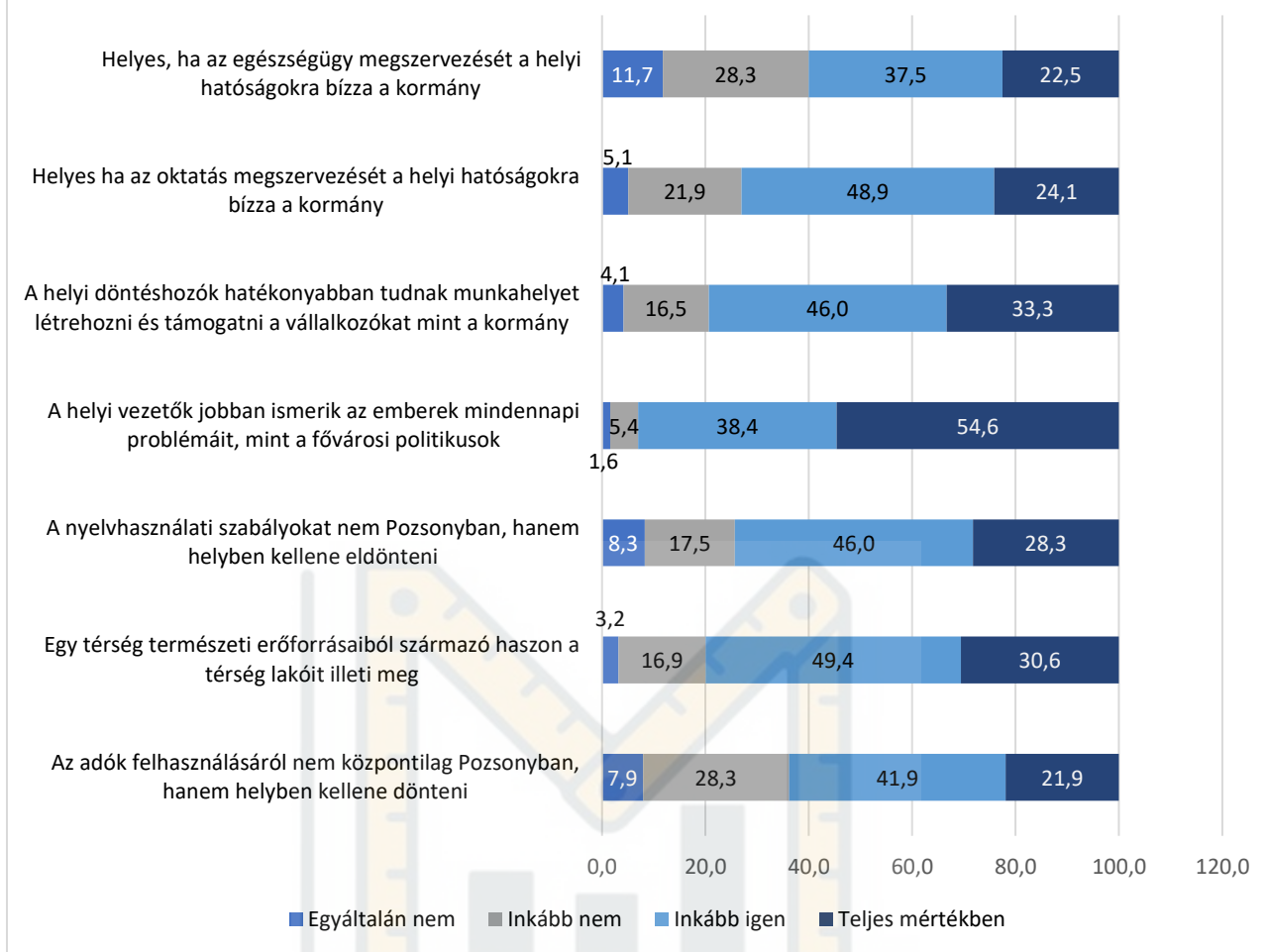
A nemzetiségi önrendelkezési jogok szélesítésének várható hatásai tekintetében elmondható, hogy a válaszadók úgy gondolják, hogy az autonómiának pozitív hatásai lehetnek az anyanyelvi oktatásra (91%), az anyanyelvhasználatra (85%), a szülőföldön való boldogulásra (82%), a kisebbségi szimbólumok használatának lehetőségére (79%), egy térség gazdasági fejlődésére (77%) és a lakosság békés egymás mellett élésére (68%) is. Fontos kiemelni, hogy az autonómiát aránylag kevesen látják veszélyforrásnak. Azzal a kijelentéssel, hogy gyengítheti a nemzeti kisebbségek lojalitását az országhoz 33%, míg azzal, hogy megbontja az ország területi egységét 28% ért egyet (17. ábra).

17. ábra: Egyetértesz-e azzal, hogy az önkormányzatiság...

A hallgatók azzal a kijelentéssel is egyetértenek, hogy több döntést kellene helyi szinten meghozni, mivel a helyi szereplők jobban átlátják a helyzetet, illetve a térség különböző erőforrásaiból származó haszon is a helyieket illeti meg. A listán szereplő hét kijelentés mindegyikével a válaszadók legalább 60%-a inkább vagy teljes mértékben egyetértett. A leginkább támogatott kijelentés az volt, hogy a helyi vezetők jobban ismerik az emberek mindennapi problémáit, mint a fővárosi politikusok (93%) (18. ábra).

18. ábra: Milyen mértékben értesz egyet a következő állításokkal?

MÉRCE